

РОЗДІЛ IV. ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

УДК 78:378 [371.734]

Л. А. Бірюкова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-СЦЕНІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ НА МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

У статті обґрунтовано педагогічні умови, що сприятимуть формуванню вокально-сценічної майстерності студентів на музично-педагогічних факультетах; подано взаємопов'язані принципи реалізації знань та практичного досвіду вокальної підготовки вчителя музичного мистецтва в системі музично-педагогічної освіти.

Ключові слова: педагогічні умови; вокально-сценічна майстерність; педагогічні принципи; учитель музики.

Постановка проблеми. Оновлення вищої музично-педагогічної освіти вимагає зростання потреби у фахівцях, які змогли б вільно оперувати знаннями, володіти здатністю заражати одним із наймогутніших засобів виховання творчого й інтелектуального – співом – божественним та небесним заняттям, що зміцнює все прекрасне та шляхетне в людині (Платон Афіїнський).

Аналіз актуальних досліджень. У цьому контексті набуває значення проблема професійної підготовки студентів мистецьких факультетів до продуктивної виконавської майстерності, особливо у сфері вокального мистецтва, що в науково-методичній літературі розглядається в різних напрямках: *історичному* – розвиток вокального мистецтва та вокального виконавства (В. Багадуров, М. Львов, І. Назаренко, О. Стахевич, А. Шавердян); *мистецькознавчому* – вивчення особливостей української вокальної педагогіки (В. Антонюк, Б. Гнидь, В. Іванов, Л. Прохорова); *психологічному* (В. Єрмолаєв, Б. Теплов, Л. Чистович, А. Зданович Р. Юссон); *методичному* – вивчення методичних підходів вокальної підготовки студентів (Ван Лей, Л. Костенко, О. Маруфенко, Ю. Юцевич).

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування педагогічних умов і принципів формування вокально-сценічної майстерності студентів на музично-педагогічних факультетах.

Виклад основного матеріалу. Огляд фундаментальних праць з історії вокального виконавства, теорії вокального мистецтва та вокальної педагогіки свідчать, що серед проблем у напрямі вокальної підготовки майбутнього фахівця увага приділяється таким складовим, як техніка постановки голосу та фізіологія процесу голосоутворення (В. Антонюк, Д. Аспелунд, І. Назаренко), формування й розвиток фахових здібностей (Л. Дмитрієв, А. Вербова, В. Юшманов), здатність до співацької діяльності в напрямі інноваційної педагогічної інновації (Л. Василенко, Т. Левшенко, К. Матвеєва, А. Менабені, А. Стахевич, Ю. Юцевич).

Однак, аналіз змісту й організації вокальної підготовки майбутнього вчителя дає можливість констатувати, що цілісно-комплексній підготовці студентів до педагогічної діяльності, основу якою складає саме співацька діяльність, заважає вузькопредметний технологічний підхід, що зумовлює низку *суперечностей*: між потенційними вокальними можливостями студентів та їх стимулюванням до продуктивної співацької діяльності, зокрема, оволодіння високим мистецтвом вокально-сценічної майстерності; між соціальною значимістю загальної вокальної підготовки фахівця та рівнем їх практичної готовності до публічного виступу; між потребами школи та усталеною системою вокальної підготовки на музично-педагогічних факультетах у напрямі формування вокально-сценічної майстерності вчителя музики. Це стало підставою теоретично обґрунтувати необхідність впровадження педагогічних умов і принципів формування вокально-сценічної майстерності студентів на музично-педагогічних факультетах, що в подальшому слугуватиме тонким і довершеним каналом передачі художнього образу вокальних творів.

Отже, під педагогічними умовами, (за Г. Падалкою), ми розуміємо цілеспрямовано створені чи використовувані обставини навчання, що забезпечують можливість досягнення його результативності. Такими умовами виступають: *мотиваційна спрямованість до вокального навчання; застосування індивідуалізації навчання щодо вироблення власного стилю вокально-сценічної майстерності; зорієнтованість на самотійну вокально-сценічну діяльність.*

Розглянемо послідовно педагогічні умови формування вокально-сценічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Мотиваційна спрямованість до вокального навчання

Успіх ставлення до співацької діяльності залежить від наявності мотиваційної спрямованості студентів, бажання глибше пізнати світ вокальної музики. За своєю природою вокальне мистецтво є синтетичним явищем, складовою якого є нерозривна єдність музики, співу, слова, акторської майстерності, емоційного впливу, голосу, тембру, манери виконання, вокальної техніки, слова, вокальної інтонації. Розуміючи

вокальне мистецтво в широкому сенсі як формування духовних потреб людини, моральних уявлень, інтелекту, а у вузькому як розвиток здатності до сприйняття музики в різних формах музичної діяльності, можна виділити такі специфічні особливості вокального мистецтва, як: а) вокальна мова, що має свої закономірності існування й розвитку; б) інтерпретаторський план вокального твору на основі індивідуально-особистісного відчуття виконавця; в) вокально-художня уява; г) якісне визначення форми вокального твору в усіх її виявах. У такому розумінні вокальне мистецтво сприятиме музичному розвитку майбутнього фахівця, формуванню його співацької культури.

У системі вокальної підготовки майбутнього фахівця важлива роль належить такому суб'єктивному фактору, як *мотив* (внутрішнє ставлення до окремих сторін навчальної роботи). Мотив, як відомо, народжується у свідомості людини, охоплює її потяги, потреби, інтереси, є чи не найважливішим фактором, що впливає на розвиток особистості. Знання вчителем інтересів студентів, ієрархії та вікової динаміки в мотиваційному спрямуванні до навчання дає змогу з'ясувати значення предметної діяльності та на цій основі визначити ефективні засоби координації й управління індивідуальними діями, узгодити їх і у цілому позитивно використати їх при виконанні навчальних завдань. Тобто дії визначаються не тільки змістом навчальних занять, але й мотиваційною установкою студента, що значно залежить від зовнішніх чинників (репертуар, взаємодія з викладачем) і впливає на результативність занять.

У процесі залучення студентів до оволодіння вокально-технічними та вокально-виконавськими вміннями спостерігається спрямованість до мисленнєвої діяльності, стійке бажання оволодіти поставленими завданнями й отримати певний результат практичних дій. Ефективність формування мотивації студентів до вокального навчання визначається не тільки зовнішніми умовами – професійною компетентністю викладача, активізацією різних видів музично-педагогічної діяльності студентів, створенням сприятливої ситуації педагогічного спілкування на вокальних заняттях, а й внутрішніми умовами, до яких належать:

- цілеспрямоване педагогічне керування процесом формування мотивації вокального розвитку студентів;
- забезпечення педагогічної спрямованості вокальної підготовки майбутнього вчителя музики;
- стимулювання студентів до оволодіння вокально-технічними та вокально-виконавськими знаннями, вміннями й навичками;
- підвищення рівня вокальної підготовленості студентів.

Як бачимо, формувати мотивацію студентів – означає поставити діяльність у такі умови підвищення їхнього рівня вокально-педагогічної підготовленості, за яких бажані мотиви розвивалися відповідно до набутого досвіду.

Застосування індивідуалізації навчання щодо вироблення власного стилю вокально-сценічної майстерності

Дотримання даної педагогічної умови застосування індивідуалізації навчання щодо вироблення власного стилю вокально-сценічної майстерності в системі вузівської підготовки виступає важливим напрямом гуманізації педагогічної технології, дозволяє в повному обсязі виявити професійні можливості студентів [1, 35].

У сучасних дослідженнях О. Гребенюка, А. Кирсанова, Ю. Орлова в умовах гуманізації навчання принцип індивідуалізму дістає нове значення – аксіологічну спрямованість на індивідуальний розвиток особистості. Визначаючи цінність індивідуалізації навчання, вчені вказують на те, що на сьогоднішній день у сучасному розумінні індивідуалізація виступає межею, яка відрізняє її від природного й соціального світу, зумовлює розвиток усіх сфер інтелектуальної, мотиваційної, вольової, емоційної та предметно-практичної самореалізації. Саме новий погляд на індивідуалізацію навчання спонукає до подолання усталених стереотипів, застарілих цінностей і підходів, до пошуку ефективних умов розкриття інтелектуальності особистості. Такими поглядами виступають удосконалення професійних якостей учителя, творча самореалізація, підготовка до полікультурного виховання студентів засобами вокального мистецтва.

Органічна єдність наукових підходів щодо вироблення власного стилю співацької діяльності в умовах індивідуалізації вокального навчання призводить до розгляду змісту, форм роботи й методики проведення вокальних занять, вимагає особливої організації навчання з орієнтацією на широкий спектр вітчизняних і світових традицій вокальної педагогіки. У зв'язку з цим модернізація процесу індивідуального навчання щодо вироблення власного стилю вокально-сценічної майстерності передбачає здійснення таких нагальних заходів, як:

- забезпечення умов для використання досвіду співацької діяльності в навчальному процесі;

- удосконалення індивідуальної підготовки студентів на основі творчої взаємодії.

Так, дотримання принципу розвиваючого навчання дозволить значно підвищити успішність навчального процесу індивідуального заняття, сприятиме розкриттю власного стилю вокальної майстерності в такій послідовності:

- спиратися на знання й вокально-сценічний досвід студента та викладача;

- пам'ятати, що вокально-сценічна майстерність починається з володіння вокально-технічними, вокально-виконавськими та вокально-художніми образами;

- розширювати репертуарні межі, стимулювати практичні навички прочитання вокального твору тощо.

Вирішенню завдань подолання усталених стереотипів проведення індивідуального заняття з вокалу, застарілих традиційних підходів навчання сприятиме застосування педагогічно-творчої взаємодії, як особливої форми взаємної довіри викладача та студента. У якості основних засобів взаємодії можуть виступати спосіб мовного спілкування залежно від стилю – доброзичливий, байдужий, офіційний; форми спілкування – наказ, вимога, порада, прохання; прийомів спілкування-заохочення, покарання, встановлення певної дистанції.

Аналіз досвіду педагогічної роботи свідчить про значення моральних якостей педагога, типу стосунків зі студентами, уміння працювати цілеспрямовано, підвищуючи вокальну майстерність студента у вирішенні навчальних завдань. Саме творча взаємодія як різновид спільної діяльності в умовах індивідуалізації навчання дозволить створити безпосередній контакт, взаємну симпатію, виявити єдину мету й передбачуваний результат.

Відомо, що організація проведення індивідуального заняття в традиційній системі музично-педагогічного навчання ухвалила переважно один тип педагогічної взаємодії у якості провідного. Це така взаємодія, де різко розмежовані та поляризовані позиції педагога та студента. Активність останнього регламентується у вузьких рамках імітації дій викладача, наслідування за зразками. Навчальна взаємодія за типом імітації народжує й відповідну форму засвоєння власного досвіду – репродуктивну, яка характерна для всіх етапів навчання від початкового до кінцевого й виступає суттєвою характеристикою спрямованості студентів на майбутню продуктивну діяльність – вироблення власного стилю співацької діяльності.

Необхідною умовою вироблення власного стилю вокально-сценічної майстерності є творча взаємодія, яка змінює внутрішні умови навчання, сприяє утворенню доброзичливих взаємних стосунків між студентом і викладачем. Саме творча взаємодія в умовах індивідуалізації навчання наділяє високим спонукальним змістом ситуацію навчальної співпраці, надає творчого характеру педагогічній діяльності.

З цих позицій упровадження в навчальний процес індивідуального заняття такої психофізичної діяльності як творчість сприятиме удосконаленню різних педагогічних прийомів і форм вокальної роботи, що, по-перше, зумовлюється рівнем готовності студентів до виконання вокального твору; по-друге, професійними знаннями, педагогічними вміннями, артистичністю та творчими здібностями самого викладача. Учені Н. Гузій, М. Лазарев, С. Сисоева визначають творчість результатом нових оригінальних підходів, знахідок, думок, постійним супутником педагогічної та виконавської діяльності (Л. Виготський). Це дозволить глибше оволодіти науковими основами й технологічними процесами навчання, «шліфування» кожного студента окремо, визнання його неповторності й унікальності на основі індивідуально-особистісних і психолого-педагогічних якостей.

Зорієнтованість на самостійну вокально-сценічну діяльність

Сьогодні проблеми оновлення змісту та якості освіти окреслені як структурними перебудовами всієї системи, так і змінами в стратегії навчання. Зорієнтованість на самостійну професійну діяльність виступає чинником активізації навчального процесу, сприяє реалізації підвищення рівня власної професійної компетенції.

Педагогічний досвід свідчить, що причиною недостатніх знань студентів є невміння самостійно синтезувати систему знань, умінь і навичок, відсутність міжпредметних зв'язків, умінь співвідносити наукові поняття з об'єктивною реальністю, умінь переносити їх у педагогічну практику. Вивчення значущості самостійної підготовки як технологічного підходу (зміна організації навчального навантаження, збільшення питомої ваги самостійної роботи студента шляхом скорочення тижневого аудиторного часу) вказує на відсутність єдиного погляду щодо тлумачення поняття «самостійна робота». Дослідники проблем вищої школи розглядають самостійну роботу як «засіб організації та виконання визначеної пізнавальної діяльності, контроль і керівництво якого пов'язано з певними труднощами»; як «пошук і відкриття засобу, коли б учителі менше навчали, а учні більше б навчалися» (В. Сухомлинський); як «власну діяльність з появою внутрішньої потреби у знаннях, пізнавальних інтересів, захопленості» (Є. Стоунс). Причинами недостатньої розробленості цієї проблеми є:

- відсутність у науково-методичній літературі єдиного погляду на самостійну роботу студентів як форми навчальної діяльності;
- відсутність у науково-методичній літературі єдиного погляду на самостійну роботу як виду навчальної діяльності;
- недооцінювання значущості самостійної роботи в навчальному процесі вокальної підготовки студента до вокально-сценічної діяльності.

Зорієнтованість студентів на самостійну вокально-сценічну діяльність як умови професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва слід розглядати як здатність самостійно здійснювати вокально-методичну та сценічну підготовку за умов відсутності прямого керівництва з боку викладача вокалу, самостійно вирішувати навчальні завдання. Розглядаючи готовність студента до самостійної вокальної діяльності та набуття професійності вокально-сценічної майстерності, визначимо чотири її важливі елементи:

1. Цілісний емоційно-особистісний апарат (внутрішня потреба до самостійної роботи, особистісні інтереси, вольовий механізм, загальні розумові здібності).

2. Система знань, умінь, навичок, які засвоює студент (повнота та глибина сприймання наукових понять, взаємозв'язок між ними, уміння співвідносити науково-методичні поняття з реальністю, розуміння відповідності знань і необхідність їх уточнення шляхом систематизації).

3. Уміння та навички працювати з першоджерелами, науково-методичною літературою, бібліографічними системами, інформаційно-пошуковими засобами, уміння вибрати головне.

У педагогічному процесі вищого навчального закладу С. Бабакова виділяє три рівня готовності студентів до самостійної діяльності. На початковому рівні у студентів недостатньо розвинуті прагнення до самостійної роботи, знання з дисциплін мають ізольований характер. Студенти не в змозі визначити міжпредметні зв'язки профільних дисциплін, відсутня систематизація роботи з науковими джерелами. На середньому рівні студенти прагнуть навчатися самостійно, ставити перед собою навчальні завдання та якісно їх виконувати. Однак, недостатньо усвідомлюють міжпредметні зв'язки, не завжди раціонально використовують джерела інформації. Для вищого рівня характерні глибоке усвідомлення цінності самостійної роботи, уміння чітко ставити перед собою навчальні цілі, знання ґрунтуються на усвідомленні значущості міжпредметних зв'язків, вміннях раціонально їх використовувати в навчально-практичній діяльності, на науковій основі оптимально керувати процесом самостійної роботи від планування до отримання результатів.

Введення студентів до реальних умов професійного зростання на основі принципів, змісту й мети самостійної підготовки з чітко визначеним об'ємом матеріалу основних завдань, плануванням роботи та оцінки досягнутого допоможе виявити: а) конкретні вимоги до самостійної роботи; б) складні моменти самостійної підготовки; в) стимулюючі підходи самостійної роботи студента.

Реалізації вмінь самостійної роботи студентів допоможе гнучке застосування різних методів навчальної діяльності. Використання методів навчання (репродуктивні, продуктивні) на всіх етапах самостійної навчальної діяльності студента, зокрема на початковому етапі, набуває особливого значення. Репродуктивні методи спрямовують студента на активне засвоєння наукової інформації, можуть доповнюватися низкою практично-мовних і наочних методів (пояснювально-репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, метод вправ, завдань). Спираючись на основний принцип «повторене повинно бути покращено» (Г. Падалка), метод вправ (завдань) сприятиме обробці практичних умінь і навичок у процесі багаторазових самостійних дій. Використання методу заохочування в ході самостійної роботи (емоційне підтвердження у вигляді схвалення, підтримки, нагороди) та методу покарання (гальмування негативних дій, зауваження, дорікання) надасть можливість трансформувати професійні дії через засоби навчальної діяльності, а впровадження в навчальний процес методу проблемного навчання (системно-відтворювальне ядро активних методів) дозволить студентам глибше усвідомити складність і діалектичну суперечливість явищ навчальної інформації. Як бачимо, означені методи допоможуть студентові:

- розкрити зміст завдання;
- визначити засоби використання навчальних завдань;
- опанувати знаннями, що повідомляються в готовому вигляді;
- поєднати мовне пояснення з практичним показом;
- у стислі терміни концентровано озброїти студента професійними знаннями, оволодіти зразками способів діяльності (як треба виконувати);
- самостійно виконувати й контролювати поставлені завдання без допомоги зовні.

Застосування в самостійній вокально-співацькій діяльності відображально-репродуктивної форми навчання, пов'язаної з усвідомленням, відтворенням, практичним використанням і закріпленням професійних умінь та навичок, допоможе студентові перевірити цінність методичних концепцій науково-методичної літератури, побудувати власну методичну систему вокальної підготовки.

Необхідність удосконалення вокальної підготовки, зокрема, формування вокально-сценічної майстерності майбутнього вчителя музики в системі музично-педагогічної освіти спонукає до розробки та впровадження в навчальний процес вокальної підготовки таких взаємопов'язаних принципів:

- *принцип єдності пізнавально-пошукової, оцінювальної та співацько-творчої діяльності;*
- *принцип опори на вокально-сценічний досвід;*
- *принцип профілізації вокально-сценічної майстерності вчителя музики.*

Принцип єдності пізнавально-пошукової, оцінювальної та співацько-творчої діяльності вчителя музики слід розглядати в контексті майбутньої професії. Визначаючи різні напрями (виконавська, музикознавча, співацька) професійної діяльності вчителя музики виділяємо вокальний напрям як провідний (вокально-хорова робота на уроці музики, позакласна робота з учнями-солістами, хор). Іманентна сутність пізнавальної, оцінювальної та вокальної діяльності вчителя музики створює фундамент для досягнення внутрішньої цілісності навчальних дій. Пізнавальна діяльність містить можливості для оцінювання отриманої науково-методичної інформації для оволодіння певними знаннями, оцінювальні дії обов'язково супроводжують процеси пізнання, творчі підходи, що у, свою чергу, суттєво збагачує навчально-пізнавальну діяльність, створює умови для продуктивного оцінювання результатів вокального навчання [6, 123].

Пізнавальна, оцінювальна та вокально-творча діяльність майбутнього вчителя музики модифікуються в інформаційно-пізнавальному, оцінювально-інтерпретаційному та діяльнісно-творчому компонентах вокальної підготовки вчителя музики.

У процесі пізнавально-пошукової діяльності розвиваються адекватні їй навчально-пізнавальні та пошукові мотиви. Вони пов'язані з потребою в засвоєнні відповідних знань та узагальнених способів дій у галузі музичної

педагогіки. Особливого значення набуває процес активізації самостійного пошуку, який полягає у:

- підсиленні зв'язку змісту навчального матеріалу з науковою інформацією;
- можливості самостійно з'ясувати й визначати раціональні способи виконання навчально-пізнавальних завдань, реалізувати зв'язок змісту навчальної інформації із власним вокально-практичним досвідом;
- стимулюванні пізнавально-пошукової діяльності, розробці засобів і приймів її організації [1, 56].

Специфічним змістом оцінювального компоненту професійного становлення студентів є забезпечення їх особливого ставлення до вокального навчання, сутність якого полягає у формуванні здатності до оволодіння різноманітними засобами оцінювання власної співацької діяльності. У процесі оцінювання досягається вищий рівень прояву професійного мислення як особливої форми внутрішньої діяльності. Суттєвими ознаками реалізації оцінювальної діяльності є *критичне* ставлення до змісту наукової інформації, а також оволодіння студентами низкою послідовних і взаємопов'язаних оцінних та інтерпретаційних дій, спрямованих на досягнення певного навчального результату. Активізація мислення студентів з опорою на розвиток їх здатності до оцінки й інтерпретації отриманої інформації ґрунтується на оптимальному поєднанні процесів формування у студентів засобів і практичного оволодіння необхідними прийомами вокально-співацької майстерності.

Активному процесу співацької діяльності сприяє творчий компонент, який передбачає формування спеціальних вокально-сценічних умінь необхідних у відповідному напрямі навчання. Сутність цього компоненту полягає в залученні студентів до співацької виконавської діяльності. Творче спрямування навчального процесу виступає необхідною умовою вокальної підготовки студентів, творча активність має пронизувати вокальний розвиток студентів, формувати їх вокальну та сценічну майстерність. Активізація навчально-методичної роботи до співацької діяльності й формування на їх основі вокально-сценічної майстерності в загальному колі професійної підготовки розглядається як фактор забезпечення самостійності професійного рівня й реалізується завдяки створенню збалансованих комплексів творчих завдань у рівних видах формування професійної майстерності вчителя музики.

Принцип опори на вокально-сценічний досвід

Принцип опори на практичний досвід співацької діяльності у єдності з орієнтацією на потреби майбутньої професійної діяльності передбачає таку побудову навчального процесу в системі музично-педагогічного освіти, яка ґрунтувалася би на актуалізації вже набутого досвіду в процесі вокальної підготовки студентів, самостійній концертній діяльності із завданнями професійного становлення в контексті суспільних потреб [5, 70].

Опора на попередній досвід співацької діяльності трактується нами як актуалізація потенційних можливостей майбутнього вчителя музики в напрямі вокально-сценічної діяльності, яку зумовлено мотивами навчання на більш високому рівні. Врахування потреб подальшого вокального розвитку студентів виступає як система прогностично-професійного спрямування навчального процесу. Ці прогностичні тенденції зумовлюються потребами майбутньої професійної діяльності студентів, пов'язаними з концертною співацькою діяльністю самого вчителя та учнів з вокальними здібностями.

Основними функціями опори на практичний досвід співацької діяльності в єдності з орієнтацією на потреби майбутньої професійної діяльності визначено *діагностичну та прогностичну*.

Діагностична функція спрямована на з'ясування рівня сформованості вокально-сценічної майстерності, досягнутої у процесі вокальної підготовки. Дана функція визначається за допомогою застосування трьох груп критеріїв: *музично-фахових* (передбачає з'ясування ступеню вокально-сценічної компетентності); *практично-педагогічних* (передбачає спрямованість на визначення ступеню розвитку педагогічної ерудиції); *науково-методичних* (передбачає спрямованість на визначення ступеню наукової та методичної обізнаності). Прогностична ж функція вказаного принципу дозволяє визначити перспективи й умови подальшого вдосконалення вокальної підготовки студентів у напрямі формування їх вокально-сценічної майстерності та включає аналогічні діагностичні напрями перевірки готовності студентів до вокально-сценічної діяльності.

Принцип профілізації вокально-сценічної майстерності вчителя музики

Принцип профілізації формування вокально-сценічної майстерності вчителя музики створює підґрунтя для забезпечення потреби майбутньої професійної діяльності. У визначенні цього принципу слід спиратися на теоретичне обґрунтування профілізації як процесу, що відбувається в межах певної музичної спеціальності й передбачає досягнення високого рівня компетентності студентів [2, 215]. В оновленому змісті музичної освіти під компетентністю розуміється особливий тип організації знань, здатність педагога перетворювати специфіку спеціальності на засоби формування особистості з урахуванням відповідних навчально-виховному процесу обмежень і умов, глибокі знання психології, педагогіки, уміння застосовувати ці знання у своїй повсякденній практичній роботі. Звідси, профілізація вчителя музики виступає як широка обізнаність у галузі вокального мистецтва; володіння не тільки знаннями а й спеціальними вокально-сценічними уміннями, наявність досвіду виконавської майстерності під час публічного виступу. Ефективність професійного зростання майбутнього вчителя музики в напрямі формування вокально-сценічної майстерності за принципом профілізації забезпечується на основі

глибокого осягнення багатоаспектної сфери вокальних знань для їх послідовного нарощування.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, виокремлені педагогічні умови та принципи базуються на загальних закономірностях музично-педагогічної освіти, відображають внутрішню сутність вокально-сценічної майстерності вчителя музичного мистецтва, визначають основну стратегію співацької діяльності, розкривають закономірності цілісного, особистісного у процесі власної вокальної творчості. Перспектива подальших досліджень у напрямі формування вокально-сценічної майстерності студентів на музично-педагогічних факультетах полягає в комплексному застосовуванні означених педагогічних умов і принципів на основі реалізації знань та практичного досвіду, які сприятимуть глибокому розумінню та особистісному ставленню до образного змісту вокальної музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єременко О. В. Основні принципи підготовки магістрантів у системі музично-педагогічної освіти / О. В. Єременко // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 16. – Творча особистість учителя: проблеми теорії та практики – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – Вип. 4 (14). – С. 41–46.
2. Козир А. В. Умови розвитку професійної майстерності студентів інститутів мистецтв у системі багатоступеневої музично-педагогічної освіти / А. В. Козир // Наук. вісник Миколаївського держ. ун-ту : зб. наук. праць : Педагогічні науки : у 2-х т. – Миколаїв, 2005. – Випуск 10, Том 2. – С. 217–222.
3. Кучерявець В. Г. Основи педагогічної майстерності: практикум : навч.-метод. посібник / В. Г. Кучерявець. – Ніжин, 2002. – 55 с.
4. Майковская Л. С. Подготовка будущего учителя музыки к художественно-коммуникативной деятельности (артистизм действий) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика» / Л. С. Майковская. – М., 1992. – 16 с.
5. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва: до 100-річчя з дня народження / Михайло Венедиктович Микиша /літ. виклад М. Головаценка. – К. : Музична Україна, 1985. – 80 с.
6. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика / Н. Є. Миропольська. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 204 с.

РЕЗЮМЕ

Бирюкова Л. А. Реализация педагогических условий и принципов формирования вокально-сценического мастерства студентов на музыкально-педагогических факультетах.

Отношение к певческой деятельности зависит от наличия мотивационной направленности студентов, желания глубже познать удивительный мир вокальной музыки. Поэтому мотивационная направленность к вокальному обучению выступает основным условием профессионального обучения будущего учителя музыки. Понимая вокальное искусство в широком смысле как формирование духовных потребностей человека, его нравственных представлений, интеллекта, а

в узком как развитие способности к восприятию музыки в различных формах музыкальной деятельности, можно выделить специфические особенности вокального искусства такие как: а) вокальная речь; б) интерпретаторский план вокального произведения на основе индивидуально-личностного ощущения исполнителя; в) качественное определение формы вокального произведения во всех проявлениях. В этом смысле вокальное искусство способствует музыкальному развитию студента, формированию его певческой культуры.

Соблюдение такого педагогического условия как применения индивидуализации обучения по выработке собственного стиля вокально-сценического мастерства в системе вузовской подготовки выступает важным направлением гуманизации педагогической технологии, позволяет в полном объеме выявить профессиональные возможности студентов. В связи с этим модернизация процесса индивидуального обучения по выработке собственного стиля вокально-сценического мастерства предусматривает осуществление следующих действий таких как: а) обеспечение условий для использования опыта певческой деятельности в учебном процессе; б) совершенствование индивидуальной подготовки студентов на основе творческого взаимодействия. Соблюдение принципа развивающего обучения позволит значительно повысить успешность учебного процесса индивидуального занятия, способствовать раскрытию собственного стиля вокального мастерства в следующей последовательности: а) опираться на знания и вокально-сценический опыт студента и преподавателя; б) помнить, что вокально-сценическое мастерство начинается с владения вокально-техническими, вокально-исполнительными и вокально-художественными образами; в) расширять репертуарные рамки, стимулировать практические навыки прочтения вокального произведения.

Педагогическое условие ориентирование на самостоятельную вокально-сценическую деятельность обозначено структурными преобразованиями всей системы обучения. Такая направленность учебной деятельности значительно активизирует учебный процесс, способствует повышению уровня профессиональной компетенции.

Принцип единства познавательно-поисковой, оценочной и певческо-творческой деятельности учителя музыки следует рассматривать в контексте будущей профессии. Определяя вокальное направление ведущим направлением в педагогической деятельности учителя музыки, что включает вокально-хоровую работу на уроке, внеклассную работу с хоровым коллективом, учениками-солистами, имманентная сущность познавательной, оценочной и вокальной деятельности учителя музыки создает фундамент для достижения внутренней целостности учебных действий.

Принцип опоры на практический опыт певческой деятельности в единстве с ориентацией на будущую певческую деятельность предполагает такое построение учебного процесса в системе музыкально-

педагогического образования, которая опиралась бы на приобретенный опыт самостоятельной концертной деятельности.

Принцип профильного формирования вокально-сценического мастерства учителя музыки создает основу для будущей профессиональной деятельности. В определении этого принципа следует опираться на теоретическое обоснование профильного формирования вокально-сценического мастерства как процесса, который происходит в пределах определенной музыкальной специальности и предполагает достижение высокого уровня компетентности студентов в области вокального исполнительства.

Ключевые слова: *педагогические условия; вокально-сценическое мастерство; педагогические принципы; учитель музыки.*

SUMMARY

Biriukova L. A. *Realization of pedagogical conditions and principles of vocal and stage skills formation of students at musical-pedagogical departments.*

Attitude toward singing activities depends on the availability of motivational orientation of students, the desire to understand deeper the wonderful world of vocal music. Therefore, the motivational orientation to vocal learning is the main condition for professional training of the future music teachers. Understanding vocal art in a broad sense as the formation of the spiritual needs of a person, his moral perceptions, intelligence, and in narrow sense as the development of the ability to perceive music in various forms of musical activity, you can highlight such specific features of vocal art as: a) vocal speech; b) interpretation of the vocal works on the basis of individual sensations of the contractor; c) the qualitative determination of vocal music forms in all its manifestations. In this sense, singing contributes to the musical development of the student, formation of his singing culture.

The implementation of such pedagogical conditions as the use of individualized learning by developing their own style of vocal and stage skills in the system of higher training is an important area of humanization of pedagogical technologies that allows identifying professional capabilities of the students. In this regard, modernization process of individual learning for the development of his own style of vocal and stage technique involves the following steps, namely: a) providing conditions for the use of experience singing activities in the educational process; b) improving the individual training of students on the basis of creative interaction. The principle of developing training will significantly improve the success of learning process, individual sessions, help reveal their own style of vocal mastery in the following sequence: a) build on the knowledge and vocal and stage experience between the student and the teacher; b) remember that vocal and stage mastery begins with a proficiency in vocal-technical, vocal-performing and vocal-artistic images; c) to expand repertoire, to promote practical skills of reading a vocal piece.

Pedagogical condition directed at independent vocal and stage activity is marked by structural transformations of the entire education system. This focus of learning activities intensifies the learning process significantly, contributes to increasing the level of professional competence.

The principle of unity of the cognitive-searching, appraisal, and singing creative activity of music teachers should be considered in the context of the future profession. Defining vocal direction as the leading one in the pedagogical activities of a music teacher, which includes singing work in the classroom, extra-curricular work with a choir, students-soloists, the inherent nature of cognitive, evaluative and vocal activities of the music teacher creates the foundation for achieving inner integrity of the educational action.

The principle of reliance on the practical experience of singing activities in the unity with a focus on the future singing activity involves the construction of the academic process in the system of musical-pedagogical education, which would be built on the gained experience of independent concert activity.

The principle of profile formation of the vocal-performing skills of the music teacher creates the basis for the future professional activities. The definition of this principle should be based on the theoretical justification of the profile of formation of the vocal-performing skills as a process that occurs within a particular musical specialty and involves achieving a high level of competence of students in the field of vocal performance.

Key words: pedagogical conditions, vocal and stage skills, pedagogical principles, music teacher.